

79. Wł. Mickiewicz do J. I. Kraszewskiego 21 VII 1867 Rkp. BJ 6520 k. 106-108.

[Tłumaczenie:]

[k. 106r]

Paryż, 21 lipca 1867

11, rue Jacob

Potwierdzam, drogi Panie, otrzymanie kuponów rentowych, które mi Pan przesłał. Dziękuję Panu, że z takim oddaniem zajmuje się Pan rozpowszechnianiem „Rocznika”¹. Niestety, występuje tak wielka apatia, ostatnie katastrofy zrodziły taki indyferentyzm polityczny i literacki, że bez wsparcia takiego jak Pańskie (takowe wsparcie jest równie rzadkie, co cenne), nie ma takiego przedsięwzięcia, które udałoby się uruchomić. Oto moje książeczki, które z trudem udaje mi się rozprawdzać.

Otóż leżałoby w interesie narodowym, żeby nie zaniedbywać jedyne pole działalności, które nam zostało i które nie wymaga ani wielkich, ani licznych wysiłków. [k. 106v] Czy zauważył Pan jakieś dobre symptomy w Galicji i w Poznańskim?

Hrabia Tadeusz Tarnowski² spędził tutaj kilka tygodni. Kilku amatorów i ekspertów obejrzało jego obrazy oraz Pańskie. W sumie, na nic się to zdało. Wydaje się rzeczą pewną, że jakiś amator kupi raczej Pańskie niż jego obrazy, których ogromne rozmiary i nienajlepszy stan dodatkowo utrudniają znalezienie nabywcy. Jestem gotów zapakować i odesłać Pańskie obrazy. Jednak, jeśli przyjedzie Pan na wystawę³, być może lepiej byłoby poczekać do tego czasu. Z pewnością będzie Pan miał możliwość pokazania ich kilku amatorom, co może zwiększyć szanse na sprzedaż. W najgorszym razie zabierze Pan te paczki ze sobą albo odeśle je do Niemiec.

Oczywiście, będę czekał na Pańskie rozkazy w tym względzie.

[k. 107r] Berezowski⁴ był ślamazarnie zaatakowany i ślamazarnie broniony. Ci spośród jego rodaków, którzy wzięli odpowiedzialność za proces, zgodzili się z pragnieniami rządu francuskiego: zminimalizować sprawę i ją przyspieszyć. Właśnie w tym duchu odradzono mu apelację, choć występował motyw prawny. Ponieważ w materii politycznej kara śmierci nie jest już zasądzana (pomijając zamachy na Napoleona⁵, na które Berezowski w żadnym razie się nie godził), nawet gdyby

¹ „Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego” – zob. list nr 15.

² Tadeusz Tarnowski – zob. list nr 30.

³ L’Exposition Universelle d’art et d’industrie – zob. list nr 74.

⁴ Antoni Berezowski – zob. list nr 78.

⁵ Napoleon III – zob. list nr 67.

nie wzięto pod uwagę okoliczności łagodzących, nie ogłoszono by wyroku śmierci, ale dożywocie. Otóż, godząc się na okoliczności łagodzące, kara powinna być zmniejszona o jeden stopień: zatem tymczasowe odosobnienie. W końcu pogłoski o wojnie, które stają się coraz bardziej prawdopodobne, z pewnością spowodują złagodzenie kary wymierzonej temu młodemu człowiekowi.

Właśnie opublikowałem czwarty tom *Historii insurekcji z 1830* autorstwa Mierosławskiego⁶. [k. 107v] Zna Pan moją opinię na temat tego człowieka, jednak jako wydawca miałbym zbyt dużo pracy, gdybym musiał cenzurować książki. Dysponuję egzemplarzami na potrzeby przyszłych recenzji. Jeśli zna Pan literatów, którzy zechcieliby o tym napisać (mieliby swobodę ostro to skrytykować, gdyby mieli taką opinię), rozesłałbym do nich tę książkę. Opublikowałem również pierwszy tom *Historii insurekcji z 1863* autorstwa Agatona Gillera⁷, *Pierwsze wieki historii polskiej* ojca mojego (wcześniej niewydane)⁸, itd. Czy życzy Pan sobie, by nadal Panu posyłać niektóre nasze książki? Heinsius⁹, księgarz z Dreźna, powołując się na Pana napisał do mnie i zaproponował wspólne prowadzenie interesów. Odpowiedziałem mu pozytywnie i na początek wysłałem nasze katalogi, a następnie książki, które zamówił. Wówczas napisał do mnie, prosząc o wyłączność na Niemcy i o rabaty. Nie mogłem zmienić wysokości oferowanych przeze mnie rabatów ani wziąć na siebie kosztów wysyłki, ponieważ nie postępuję tak z żadnym księgarzem. Jeśli chodzi o wyłączność, zgodziłem się na próbę na jeden rok, ale z wykluczeniem wszystkich krain słowiańskich pod jarzmem niemieckim. Czy Heinsius [k. 108r] zgadza się na moje rabaty, postrzega wyłączność jako ustaloną i w jakiej ilości przesyłać mu moje nowości? Jednym słowem, czy uważa, że warto kontynuować w ten sposób, czy powinienem szukać gdzie indziej? Mógłbym do niego w tej kwestii napisać, ale ponieważ jest Pan w Dreźnie, wolę skorzystać z Pańskiej uprzejmości, gdyż rozmowa wyjaśnia sprawy dziesięć razy lepiej niż list. Francuska książka, o którą Pan prosił za pośrednictwem Bronisława¹⁰, jest w Księgarni¹¹. Czy przesłać ją Panu pod opaską¹², a może dołączyć do kolejnej wysyłki? Angielskiej książki nie zdołałem odnaleźć. *Histoire de la caricature* autorstwa Wrighta¹³ została Panu przesłana być może przez Heinsiusa. Czy w każdym razie Heinsius przekazał Panu paczkę z książkami zaadresowaną na Pana? Bronisław jest w dobrym zdrowiu. Obecnie mieszka przy rue Royale, pod numerem 12, w Wersalu. A *Terroryzm w Rosji*¹⁴?

⁶ Ludwik Mierosławski, *Powstanie narodu polskiego w roku 1830 i 1831: od epoki, na której opowiadanie swoje zakończył Maurycy Mochnecki*, t. 4, Księgarnia Luksemburska, Paryż 1867.

⁷ Agaton Giller, *Historia powstania narodu polskiego w 1861-1864 r.*, t. 1, Księgarnia Luksemburska, Paryż 1867.

⁸ Adam Mickiewicz, *Pierwsze wieki historii polskiej* – zob. list nr 75.

⁹ Firma wydawniczo-księgarska Moritz Heinsius (M. Heinsius) działała w latach 1866-1889 w Dreźnie i Bremie.

¹⁰ Bronisław Zaleski – zob. list nr 7.

¹¹ Księgarnia Luksemburska – zob. list nr 9.

¹² Przesyłka „pod opaską” – zob. list nr 27.

¹³ *Histoire de la caricature...* – zob. list nr 30.

¹⁴ *Polska i Moskwa* – zob. list nr 76.

[k. 108v] Kończę wiadomością całkowicie rodzinną. Szesnastego bieżącego miesiąca urodziła mi się córeczka, której nadaliśmy imię Celina¹⁵. Najserdeczniejsze wyrazy przyjaźni od nas wszystkich. Z szacunkiem ściskam dłoń Pańską.

Szczerze Panu oddany

Władysław Mickiewicz

P.S. Za dwa tygodnie ukaże się moja edycja *Dzieł* ojca mojego¹⁶. Pragnąłbym, aby w polskich gazetach pojawiło się kilka słów o przykrości, jaka nas spotkała z powodu podróbki Brockhausa¹⁷. Publikowanie w prasie takich informacji jest jedyną bronią przeciwko bezwstydnym złodziejom.

¹⁵ Celina Mickiewiczówna (1867-1870) – córka Władysława i Marii z Malewskich Mickiewiczów, jedno z trojga ich dzieci zmarłych niedługo po urodzeniu.

¹⁶ Adam Mickiewicz, *Dzieła. Wydanie zupełne przez dzieci autora dokonane* – zob. list nr 75.

¹⁷ F.A. Brockhaus – zob. list nr 8. W latach 1852-1858 firma F.A. Brockhausa wydała w serii broszurowej siedem tomów dzieł A. Mickiewicza, począwszy od *Ballad i romansów*.